

TEKIJÄNOIKEUS JA OIKEUS VALOKUVAAN

OTK Toiminnanjohtaja Maria Rehbinder Kuvasto ry

TEOS

- ✘ Tekijänoikeuslain mukaan sillä joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen on tekijänoikeus teokseen.
- ✘ Suojattuja teoksia mm.:
 - + Valokuvateos, muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden teos, kartta, selittävä piirustus, graafinen tai plastillinen teos ja tietokoneohjelma

KUVATAITEEN TEOS

- ✘ Kuvataiteen teoksia ovat maalaus-
kuvanveisto-, piirros-, tekstiilitaiteen ja
grafiikan teokset, installaatiot,
ympäristötaideteokset ja muut vastaavat.
- ✘ Videoteos tai multimediateos
- ✘ Teoskynnys

VALOKUVATEOS

- ✘ Valokuvateos on valokuvaamalla tai valokuvaamiseen verrattavin tavoin valmistettu teos.
- ✘ Valokuvateoksina suojataan ne valokuvat jotka ylittävät teoskynnyksen.
- ✘ Valokuvateoksen teoskynnyksen osalta on annettu Turun hovioikeuden ratkaisu (26.8.1997 Nro 2154, Dnro 96/1304) koskien maisemakuvaa ja Tekijänoikeusneuvoston ratkaisu 2003:6.

VALOKUVA

- ✘ Teoskynnyksen alle jäävät valokuvat suojataan valokuvina.
- ✘ Kyseessä on tekijänoikeuden lähioikeus, valokuvaajan oikeus tai oikeus valokuvaan

SUOJAN SYNTYMINEN

- ✘ Tekijänoikeus syntyy teoksen luomishetkellä suoraan lain nojalla.
- ✘ Kuvataiteen teoksen suoja alkaa kun teos on riittävän itsenäinen ja omaperäinen ylittääkseen teoskynnyksen.
- ✘ Myös teoksen luonnos, keskeneräinen tai signeeraamaton teos voi saada suojaa.
- ✘ Tekijänoikeus voi syntyä vain luonnolliselle henkilölle, tekijälle, se ei voi syntyä oikeushenkilölle kuten yritykselle tai yhteisölle.

©-MERKINTÄ

- ✘ Yleismaailmallisen tekijänoikeussopimuksen mukainen tapa merkitä tekijänoikeuden haltija teoskappaleisiin on merkintä © oikeudenhaltijan nimi ja teoksen ensimmäinen julkaisuvuosi.
- ✘ Julkaistuissa kappaleissa merkintä ilmoittaa oikeudenhaltijan jonka luvalla teos on toisinnettu.

TALOUDELLISET OIKEUDET

✘ Tekijän yksinoikeus

- + Tuottaa tekijälle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta.
- + Yksinoikeus sisältää oikeuden valmistaa teoksesta kappaleita ja oikeuden saattaa se yleisön saataville.

TALOUDELLISET OIKEUDET

- ✘ Kappaleen valmistamisena pidetään
 - + teoksen toisintamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa hyvänsä.
 - + myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.
 - + Kuvataiteen teoksen valokuvaaminen on tekijänoikeuslain sanonnan mukaista kappaleen valmistamista, samoin valokuvan tai kuvataiteen teoksen digitalisoiminen.

TALOUELLISET OIKEUDET

- ✘ Teos saatetaan yleisön saataviin
 - + kun se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta.
 - + Yleisölle välittämistä on myös se, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.
 - + julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle.

TALOUDELLISET OIKEUDET

✘ Jälleenmyyntikorvaus

- + Jälleenmyyntikorvauksen piiriin kuuluvat taidekäsityön ja taideteollisuuden uniikkituotteet, mutta eivät (-) rakennustaiteen tuotteet.
- + Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen syntyy kun kuvataiteen teos myydään.
- + Kuvataiteen teosten ja valokuvateosten ammattimaisesta ja julkisesta jälleenmyynnistä on tekijällä luovuttamaton oikeus saada jälleenmyyntikorvaus.

LUOKSEPÄÄSYOIKEUS

- ✘ Kuvataiteen teoksen tekijällä ja oikeudenhaltijalla on oikeus saada nähdä ja valokuvata teos jos se on tarpeellista tekijän taloudellisten oikeuksien toteuttamiseksi.
- ✘ Taidekäsitteiden ja taideteollisuuden, rakennustaiteen tuotteet sekä valokuvat eivät oikeuta luoksepääsyyn.

TEOKSEN MUUNTELEMINEN

- ✘ Tekijän yksinomainen oikeus käsittää oikeuden määrätä teoksen muuttamisesta ja muuntelemisesta.
- ✘ Jos tekijä on teosta vapaasti muuttaen saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu oikeudesta alkuperäisteokseen.

MORAALISET OIKEUDET

- ✘ Isyysoikeus
- ✘ Respektioikeus
- ✘ Valokuvaajan moraaliset oikeudet

TEKIJÄNOIKEUDEN RAJOITUKSET

- ✘ Arvostelevassa tai tieteellisessä esityksessä
 - + Julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia arvostelevaan tai tieteelliseen esitykseen.
 - + tekstin tulee olla pääasia.
- ✘ Selostettaessa päiväntapahtumaa sanoma- tai aikakauslehdessä
 - + Julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia.
 - + Säännös edellyttää kuvalta ja tekstiltä tiettyä yhteyttä.

TEKIJÄNOIKEUDEN RAJOITUKSET

- ✘ Opetuksessa käytettävä kokoomateos
 - + Opetuksessa käytettävään kokoomateokseen saadaan tekstiin liittyen ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta.
 - + Tekijällä on oikeus korvaukseen.

TEOKSEN TOISARVOINEN KÄYTTÖ

- ✘ Tekijän luovuttama tai julkaistu teos voidaan toisintaa valokuvaan, elokuvaan tai televisioesitykseen, jos teoksella on valokuvassa, elokuvassa tai televisioesityksessä toisarvoinen merkitys.

JULKISELLA PAIKALLA OLEVA TAIDETEOSTEN TOISINTAMINEN

- ✘ sallittua, jos teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen.
- ✘ Jos taideteos on kuvan pääaihe, kuvaa ei saa käyttää ansiotarkoituksessa.
- ✘ Tekstiin liittyvän kuvan saa kuitenkin ottaa sanomalehteen tai aikakauskirjaan.
- ✘ Rakennuksen saa vapaasti kuvata.

NÄYTTELYÄ TAI MYYNTIÄ KOSKEVA TIEDOTUS

- ✘ Taideteoksen, joka kuuluu kokoelmaan tai pannaan näytteille, tai tarjotaan myytäväksi saa kuvata näyttelyä tai myyntiä koskevaan tiedotukseen.
- ✘ Ilman lupaa tai korvausta näyttely tai kokoelmaluettelon voi valmistaa vain analogisesti eli painamalla, valokopioimalla tai muulla vastaavalla menetelmällä. Digitaaliseen näyttely- tai kokoelmaluetteloon vaaditaan tekijän lupa.

KAPPALEIDEN VALMISTAMINEN MUSEOISSA

- ✘ Kappaleiden valmistaminen museoissa
 - + Asetuksella säädettävillä arkistoilla, kirjastoilla ja museoilla on oikeus toimintaansa varten valmistaa kappaleita teoksesta asetuksessa säädetyin ehdoin

- ✘ Kuvataiteen teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla museoissa
 - + Ne käyttötavat, joiden osalta museoilla ei ole tekijänoikeuslain tai asetuksen nojalla oikeutta maksuttomaan käyttöön, voidaan sopia tekijänoikeuslain 16 d §:n mahdollistamalla tavalla kollektiivisesti.

VALMISTAMINEN YKSITYISEEN KÄYTTÖÖN

- ✘ Julkistetusta teoksesta saa valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöä varten. Kuvataiteen teoksen jäljentämistä ei saa antaa ulkopuolisen suoritettavaksi taiteellisin menetelmin.
- ✘ Henkilö voi itse kopioida julkistetun maalauksen kuvan kotinsa seinälle, mutta hän ei voi valattaa taidevalimossa pronssiin omistamaansa kipsiveistosta ilman tekijän lupaa.
- ✘ Itse valmistetun teoksen voi lahjoittaa ystävälle tai sukulaiselle, mutta näin valmistettua teosta ei saa myydä eteenpäin.

TEKIJÄN NIMEN MERKITSEMINEEN JA JÄLJENNÖS

- ✘ Taideteokseen saa toinen vain tekijän toimeksiannosta merkitä tekijän nimen tai nimimerkin.
- ✘ Teoksen jäljennökseen ei tekijän nimeä tai nimimerkkiä saa panna sillä tavoin, että jäljennös voidaan sekoittaa alkuperäisteokseen.
- ✘ Jos valmistaa tai levittää yleisön keskuuteen taideteoksen jäljennöksen on merkittävä jäljennös siten, että se ei ole sekoitavissa alkuperäisteokseen.

TEKIJÄNOIKEUDEN LUOVUTTAMINEN

- ✘ Tekijänoikeus voidaan luovuttaa sopimuksella.
 - + sovittavia seikkoja ovat :
 - ✘ Käyttötarkoitus
 - ✘ Käyttöaika
 - ✘ Painosmäärä
 - ✘ Käyttöluvan alueellinen laajuus
 - ✘ Tekijänoikeuskorvauksen suuruus
 - ✘ Käyttöoikeuden siirtymishetki
 - ✘ yksinomainen vai ei yksinomainen käyttöoikeus.

VALOKUVAAJAN OIKEUKSIEN SIIRTYMINEN

- ✘ Oikeus valokuvaan voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain. Valokuvan kappaleen luovutukseen ei sisälly valokuvaa koskevan oikeuden luovutusta.

VALOKUVAAMALLA TEHTY MUOTOKUVA

- ✘ Valokuvaamalla valmistetun muotokuvan tilaajalla on silloinkin kun valokuvaaja on pidättänyt itselleen oikeuden teokseen, oikeus antaa lupa muotokuvan ottamiseen sanoma- tai aikakauslehteen tai elämäkertakirjoitukseen, jollei valokuvaaja erikseen ole pidättänyt oikeutta kieltää sitä.

TILATTU VALOKUVA

- ✘ Oikeus tilattuun valokuvaan syntyy valokuvaajalle.
- ✘ Jos tilaaja haluaa oikeudet tilaamaansa valokuvaan on oikeuksien siirtymisestä sovittava.

TEKIJÄNOIKEUKSIEN SIIRTYMINEN TYÖSUHTEESSA

- ✘ Myös työsuhteessa luodun teoksen tekijänoikeudet syntyvät tekijälle.
- ✘ Työsopimuksella voidaan siirtää käyttöoikeuksia teokseen työntekijältä työnantajalle.
- ✘ Se, missä määrin käyttöoikeuksia siirtyy työnantajalle ratkeaa työsuhteen ehtojen tai muun sopimuksen perusteella.

TEOKSEN OMISTAJA

- ✘ Teoksen omistaja voi asettaa teoksen käytölle rajoituksia.
- ✘ Teoksen omistus ei anna mahdollisuutta myöntää tekijänoikeuslupaa vaan lupa on hankittava tekijänoikeuden haltijalta.
- ✘ Tekijänoikeudet kuuluvat taiteilijalle myös taideteoksen luovutuksen jälkeen.

SUOJA-AIKA

✘ Tekijänoikeuden voimassaolo

- + Tekijänoikeus on voimassa tekijän elinajan ja 70-vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä ETA-alueelta peräisin oleville teoksille.
- + Muualta peräisin oleville teoksille suoja-aika on teoksen alkuperämaan suoja-aika, pääsääntöisesti 50 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä.

VALOKUVAN SUOJA-AIKA

- ✘ Valokuvan suoja aika on 50 vuotta kuvan valmistusvuoden päättymisestä.
- ✘ Teoskynnyksen alittavat valokuvat eivät enää ole suojattuja jos ne on julkistettu ennen vuotta 1966.
- ✘ Teoskynnyksen ylittävien valokuvateosten suoja aika on aina 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä.

KÄYTTÖLUVAN HANKKIMINEN

- ✘ Käyttöoikeuden saamiseksi käyttäjän tulee saada lupa tekijältä, valokuvaajalta tai näiden oikeudenhaltijoilta.
- + Kuvasto ry www.kuvastory.fi myy kuvan oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksia, www.digikuvasto.fi myy lisäksi kuvatiedostoja maalauksista ja veistoksista
- + Kopiosto ry www.kopiosto.fi myy valokopiointilupia
- + **Visuaalisen alan järjestöjä**
- + Näistä järjestöistä voi saada yhteystietoja tekijöille jotka eivät ole antaneet Kuvasto valtakirjaa
- + Suomen Taiteilijaseura ry
- + Taidemaalariiliitto ry
- + Suomen Kuvanveistäjäliitto ry
- + Suomen Taidegraafikot ry
- + Valokuvataiteilijoiden Liitto ry
- + Suomen Kuvataidejärjestöjen Liitto ry
- + Ornamo
- + Kuvittajat ry
- + Grafia ry
- + Finnfoto ry

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- ✘ **Tekijänoikeuslaki** on säädetty vuonna 1961. Siihen on tehty lukuisia muutoksia.. Ajan tasalla olevat säännökset löydät osoitteesta www.finlex.fi.
- Lähteitä ja kirjallisuutta**
- ✘ Haarman, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet. Talentum,Helsinki 2005.
- ✘ Nordell, Per Jonas: Rätten till det visuella, Jure , Stockholm 1997
- ✘ Valokuvaajan uusi tekijänoikeusopas, Finfoto Musta Taide, Helsinki 2006
- ✘ Liliane de Pierredon-Fawcett:The Droit de Suite in Literary and Artistic Property, Center for Law and the Arts, Columbia University School of Law, New York 1991
- ✘ Niklas Bruun (ed.): Intellectual Property Beyond Rights, WSOY, Helsinki 2005
- ✘ Oesch, Rainer : Oikeus valokuvaan. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. Helsinki 1993
- ✘ Stokes, Simon: Art & Copyright, Hart Publishing 2001
- ✘ Harenko Kristiina : Multimedian tekijänoikeudet kansainvälisen kehityksen valossa. Suomen Tekijänoikeudellinen Yhdistys ry julkaisuja Nro 12. Helsinki 1996.
- ✘ Lampola, Markku : Multimedian tuottamisen ja jakelun juridinen opas .TEKES . Helsinki 1996.
- ✘ Niiniluoto, Ritva (toim.) : Tekijänoikeus ja visuaaliset tuotteet . Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B8. Helsinki 1987
- ✘ Tekijänoikeusneuvoston lausunnot www.minedu.fi
- ✘ KM 1991 : 33 : Kuvataide ja tekijänoikeus. Tekijänoikeuskomitean VI mietintö
- ✘ HE 1994 : 287 : Hallituksen esitys laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta.
- ✘ Tekijänoikeudet työ- ja virkasuhteissa. Ylijohtaja Pekka Nurmi, OM ,www.minedu.fi/opm/tekijanoikeus/tyosuuhdetekijanoikeus.pdf
- ✘ Valokuvatalennus-työryhmän muistio. Helsinki: Opetusministeriö, 1993.
- ✘ Tekijänoikeuskomitean III osamietintö. Mm. Oikeus valokuvaan. Komiteamietintö 1987: 7
- ✘ Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 §:n muuttamisesta. HE 28/2004. Hallituksen esitykset löytyvät eduskunnan kotisivuilta asiakirja-arkistosta, www.eduskunta.fi
- ✘
- ✘